

Tage Hedborg om Strömnäs AB:s fall

”Så nära hade jag glömt att skildra Ådalens största familjetragedi, huru Strömnäs sågverk, Dals sågverk och Nensjö sulfatfabrik gick den Qvistska familjen ur händerna; beroende, kan man säga, på oförmåga att på ett smidigt sätt samarbeta med banken.

Strömnäs anlades 1871 av några av Ådalens mest prominenta och framgångsrika affärsmän. Till chef utsågs Nicoalus Donatus Qvist, inflyttad hallänning, som hade vunnit sina erfarenheter vid Kramfors och andra äldre företag. Qvist var en mycket dugande man; han behöll ledningen ända till 1904 och lyckades skapa ett solidt företag med mycket god anseende. I Härnösands distrikts Trävaruexportförenings jubileumsskrift 1923 sägs om honom: 'Qvist ägnade hela sin mannaålders krafter åt utvecklingen av sitt bolag och står som typ för den förtänksamme och skicklige sågverkschefen'. Han efterträddes av sin måg (gift med Jenny) Axel Sahlberg; en begåvad man med omfattande intressen, som ursprungligen tänkt gå den akademiska vägen, men på grund av ekonomiska skäl i stället kom att hamna hos sin släkting på Strömnäs.

Det vore fel att förneka Sahlbergs skicklighet som chef, och den stora katastrofen med bolaget hade helt säkert aldrig inträffat om han blott fått leva, men 1921, just då världskrisen höll på att slå ut i full blom, dog han, blott 49 år gammal.

Dessförinnan hade dock mkt hänt, med bolaget och dess utveckling. Sahlberg hade aspirationer på att skapa något större än hvad han själv fått övertaga. Målet var synbarligen att avrunda bolagets produktion av trävaror med en cellulosafabrik och att härtill skapa en råvarubas. Detta förverkligades genom att 1916 övertaga Svanö AB:s hälft i Nensjö Cellulosaaktiebolag, hvilken transaktion jag tidigare i korthet skildrat. Året därefter förvärvades av Åke Belfrages sterbhus aktiemajoriteten i Sandö Sågverks AB, hvarmed följde Dals sågverk. De tre industrierna hade ett inbördes bekvämt geografiskt läge, och allt var upplagt efter en god plan.

Om blott ej krisen kommit och Sahlberg samtidigt ej gått bort! Till detta kom att tillbörlig konsolidering av moderbolaget ej skett under krigets högkonjunktur. Liksom på så många andra håll delades det mesta av vinsten ut, och utdelningen utgjorde under flera år hela 40 %. Även en så klok man som Sahlberg hade tydligen fastnat i den föreställningen, att någon deprektion aldrig mer skulle komma. Men en del av aktieköpen voro gjorda i hans personliga namn, och han behövde pengar för finansieringen. Det sades att de gemensamma bankengagementen 1921 utgjorde 20 millioner, hvilket då när endast förluster voro att notera, var en enorm börda.

Sahlberg led under senare år av en svår hjärtåkomma. Sitt kommande öde var han därför väl underkunnig om, han hade därför i förväg gjort dispositioner om förvaltningen efter sin bortgång. Med konsul Richard Dymling, huvuddelägaren i firman Jacob Versteegh, var han en god gammal vän som han länge haft affärsförbindelser med. Åt honom uppdrog Sahlberg att vara familjens och bolagets hufvudman. Firman Versteegh skulle handha försäljningarna av massa och trävaror; en i sanning förmånlig uppgift. Som verkställande direktör för hela koncernen skulle utses f.d. disponenten Helmer Flyckt, som tidigare hade varit hos Graningeverken. Valet av Flyckt förvånade många. Visserligen hade han i sina yngre dagar varit

driftig, kunnig och kraftfull, men nu, 1921, hade han varit pensionerad redan i 11 år, och då haft föga direkt kontakt med aktiv verksamhet. För de stora krav, som måste ställas på en chef för tre stora industrier med mycket stora skogar, dessutom i en så brydsam tid som den föreliggande, hade Flyckt ej längre den erforderliga kraften. Om man därtill lägger, att han förblev stockholmsbo och vistades vid verken (Dal) endast några korta sommarmånader samt i lön bekom 50.000 kronor voro människornas förundran tämligen befogad. Även om insinuationerna voro fula, kan man med skäl tro att det låg i Dymlings personliga intresse att som verkst. direktör ha en man, som var lättmanövrerad. Under en följd av år var det lätt att räkna ut, att stora pengar hamnade hos de styrande, under det att ägarinnan, fru Jenny Sahlberg, drogs med växande svårigheter.

Förhållandena blevo ej bättre av styrelsens sammansättning. Mig veterligt bestod den av blott tre personer, nämligen Dymling, Flyckt och som tredje man Nils Henrik Qvist, broder till fru Sahlberg. Nils Henrik var och är en idealist; i viss mån en drömmare med litterära intressen. Trots hans många stora förtjänster saknade han dock både kunskaper och kraft att ställa sig i opposition till Dymling och Flyckt. I stället hette det då och senare: Vi litar helt på Dymling. – Jag påminner mig huru jag en gång i början av 30-talet sedan en ny svår och lång kris utbrutit, försökte att få min duktige kusin, bankdirektören Hjalmar Holmberg, som var kusin även med Qvistarna, att göra något för att öppna ögonen på dem. Det var på Lugnvik, som samtalet fördes, och Hjalmar brukade alltid besöka Strömnäs vid sina Ådalsbesök. Men han sade bestämdt nej och ville ej lägga sig i saken. Förtroendet till Dymling var alltför grundmurat.

Flyckt satt kvar som direktör till 1927. han efterträddes av förvaltaren på Marieberg Ernst Bäcklund, en energisk och mycket viljestark person, som var kunnig i skog och sågverksdrift, men som ej kände till något om cellulosa, försäljningsteknik, finanser och administration i stor skala. Bäcklund gick in för ganska stora förändringar, syftande till konsentration av sågverksdriften och höjande av kvaliteten i sulfatfabriken; bägge delarna förnuftiga åtgärder, hvilka dock ökade bolagets skuldsättning. Sålunda lades driften ned vid Dals moderna sågverk. Detta föll sig så mycket naturligare, som ångpannorna exploderade 1931 och ödelade kraftcentralen. Bäcklund hade vid sitt tillträde genast flyttat huvudkontoret till Nensjö, dit han även själv flyttade. Under denna tid utökades vårt umgänge med hvarandra, och vi sammanträffade ofta i hvardagslag, på fester och med skidorna, som förmedlande sällskap.

Med 1930 följde den djupa 4-åriga depreationen, som ännu – efter 28 år – framstår som en skräck för både företagare och arbetare. Förhållandena voro naturligtvis svåra för Strömnäs. Man hade på känn att det försiggick en tyst dragkamp mellan bolaget och dess bank, Svenska Handelsbanken, och kontroverser med skarpa hugg förekommo. En sådan inträffade under 1933. Bankdirektören Ernst Åberg i Härnösand uttalade vid ett sammanträffande med Bäcklund vissa åsikter och önskemål, som ej gillades av denne. Bäcklund, som var hetlevrad, lär ha slagit näven i bordet och undrat hvem som var bolagets direktör. Åberg, som väl också hade sitt humör, menade att det skulle ej komma att vara länge, och på stående fot blev han – Bäcklund – uppsagd med förbud att vidare lägga sig i bolagets affärer. Denna händelse blev dödsstöten åt fru Sahlberg såsom majoritetsägare. Banken, som då ägde Svenska Cellulosa AB med alla dess många dotterbolag, således även

Kramfors AB, lade förvaltningen av Strömnäs under Kramfors. Fru Sahlberg fick sina lån uppsagda och blev förelagd en uppgörelse, som givetvis gick ut på att hon mot viss kvittning av skulder skulle avstå sina aktier i bolaget. Hon fick dessutom ett personligt legat eller pension samt disposition av herrgården på Strömnäs, Solbacken kallad.

Det föraktliga i Handelsbankens handlingssätt var, att vid tiden för deras aktion hade depreationen börjat att märkbart lätta och man förutsåg redan 1934 en helt ny konjunktur, hvilket även blev fallet. Man fick den bestämda uppfattningen, att åtgärden mot fru Sahlberg var både överlagd och förberedd. Hade banken velat hjälpa familjen Sahlberg och Strömnäs AB, så nog hade banken godt kunnat hålla dem under armarna ännu ett halft år, då de redan så gjort i 13 år. Men man ville helt enkelt komma åt bolaget med dess många stora värden och det gällde att smälla till medan tid var.

Banken såg då som sin närmaste uppgift att förstärka det jättelika Cellulosabolaget, och höll sig ej för god att låta detta gå ut över ett gammalt aktadt familjebolag. Hade detta supporterats ännu några år, hade det – med de goda åren 1934 och 1938, för att ej tala om de kommande krigsåren – hastigt blivit skuldfritt och mycket förmöget. Flere år senare satt jag vid Åbergs sida på en stor bolagsmiddag i Stockholm, då han yttrade sig väl så skrytsamt över huru väl banken städse tillvaratog sina kunders intressen. Jag kunde ej underlåta att draga fram fallet Strömnäs. Han verkade påfallande generad och teg. Min långa erfarenhet är att banker oftast bli farliga i motgångens tid, då man bäst behöver dem. Men lyckligtvis finns det också undantag. När allt detta med banken inträffade hade Dymling redan lämnat styrelsen i Strömnäs, liksom även styrelsen i Sv. Handelsbanken. Som jag tidigare framhållit, var det till stor del ett olämpligt, kanske rent av knöligt uppträdande av Bäcklund, som var den lilla tuva, som stjalpte lasset. Med en bättre anpassning och ett smidigare sätt finns det all anledning att tro att Strömnäs övervunnit krisen. Det hade andra stora företag i Ådalen gjort.

Hvad blev det då sedan med Strömnäs? Med förvaltningens förläggning till Kramfors följde i första hand att såväl huvudkontor som filialkontoren upplöstes och det aktade namnet Strömnäs upphörde att gälla. Ehuru väl sågverket vid Strömnäs blivit avsevärt moderniseradt och utökadt, efter nedläggandet av driften vid Dal, avvecklades likväl även dess rörelse succesivt och nedlades till sist helt och hållet. Två stora skogsägande och utomordentligt välrenomnerade sågverksföretag voro därmed strukna ur Ådalens historia.”

Källa: HLA, Tage Hedborgs arkiv (A:55), Del I, Band III, s 721-729 (nedtecknat 1958)